
VLADIMIR CRNKOVIĆ □ Hrvatski muzej naivne umjetnosti, Zagreb

U nedjelju 1. studenog 2012., nakon duge i teške bolesti umrla je Nada Vrkljan-Križić, ugledna povjesničarka umjetnosti i muzejska djelatnica, prevoditeljica s francuskoga i njemačkoga te uspješna autorica mnogobrojnih radijskih emisija o glazbi, poglavito o francuskoj šansoni i džezu. Rođena 8. siječnja 1940. u Beogradu, djetinjstvo je provela u Zagrebu i Opatiji, a zatim je studirala i diplomirala na zagrebačkome Filozofskom fakultetu povijest umjetnosti i romanistiku. Godinama je radila u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture, a potom, od kraja 1981. do sredine 1994., u Galerijama grada Zagreba, gdje je vodila Galeriju primitivne umjetnosti (danas Hrvatski muzej naivne umjetnosti). Posljednjih desetak godina, do umirovljenja 2005., bila je muzejska savjetnica u Muzeju suvremene umjetnosti, u kojemu je bila zadužena za zbirku marginalne (autsajderske) umjetnosti; od 1995. do 1999. obnašala je dužnost v.d. ravnateljice te institucije.

Njezino najuspješnije i najplodonosnije razdoblje bilo je u Galeriji primitivne umjetnosti, gdje je priredila mnogobrojne izložbe s područja naive i autsajderske umjetnosti te potpisala predgovore u katalogima mnogih samostalnih izložaba, među inima, Mije Kovačića (1982.), Ivana Lackovića (1983., 1989.), Enrica Benassija (1985.), Vangela Naumovskog (1985.), Krešimira Trumbetaša (1985.), Josipa Generalića (1986.), Milana Stanisavljevića (1988.), Save Sekulića (1988.), Drage Juraka (1989.), Willema van Genka i Gorki Bollara (1991.) te Nikole Brkljačića (1992.). Napisala je kraći predgovor monografiji *Ivan Generalić/Crteži* (1984.), a bila je i suautorica istoimene izložbe koju je proširila i dopunila umjetnikovim djelima u ostalim tehnikama. Podsjetimo također da je koncipirala i postavila retrospektivnu izložbu Drage Trumbetaša u Muzeju suvremene umjetnosti 1997., gdje je godinu dana kasnije organizirala izložbu *Outsideri/Umjetnici s onu stranu zrcala*. Drugu takvu izložbu - *Outsideri 2* - otvorila je 2000. g. Dakle, najviše se bavila aktualnim, recentnim stvaralaštvom suvremenika te radila na otkrivanju novih i manje poznatih pojava u umjetnosti. Manje se bavila klasicima, a više je bila orijentirana prema otkrivanju novih likovnih pojava.

Priredila je, samostalno ili u suradnji, mnogobrojne panoramske izložbe jugoslavenske i/ili hrvatske naive u Francuskoj (*Les naïfs yougoslaves*, Musée de Cahors, Cahors, 1983.), Švedskoj (*Naiver från Kroatien*, Lunds Konsthall, Lund; Jönköpings Landsmuseum, Jönköping, 1985.), Kini (*Naive Art in Yugoslavia*, China National Art Gallery, Peking; Huangpilu Art Gallery, Shanghai, 1986.), Japanu (*Eleven Naive Artists from Yugoslavia*, Setagaya Art Museum, Tokio; Daimaru, Shinsaibashi, Osaka, 1986.), Rusiji (*Izložba naivnih slikara Jugoslavije*, Ruski muzeji, Leningrad/St. Peterburg/ 1986.), Maleziji (*Yugoslav Naive Art*, National Art Gallery, Kuala Lumpur, 1987.), ponovno u Japanu (putujući i iznimno uspješnu izložbu *Three Naive Artists from Yugoslavia and Japan/Ivan Rabuzin, Taizi Harada, Ivan Lacković*, Isetan Museum of Art, Shinjuku, Tokio; Daimaru Art Gallery, Shinsaibashi, Osaka; Kitazawa Art Museum, Nagano; Takashimaya Art Gallery, Yokohama; Mitsukoshi Art Gallery, Nagoya; Sogo Art Gallery, Chiba; Takashimaya Art Gallery, Kyoto; Daimaru Art Gallery, Hakata, 1987./88.); zatim u Argentini (*4 pintores naïfs yugoslavos de Croacia / Josip Generalić, Mijo Kovačić, Ivan Lacković, Ivan Rabuzin*, Museo de Arte Moderno, Buenos Aires, 1988.), Španjolskoj (*Diez artistas naïf de Yugoslavia*, Centro Cultural de Conde Duque, Madrid, 1988./89.) itd. U tom kontekstu spomenimo i nekoliko izložaba u Zagrebu: *Strani naivni umjetnici iz fundusa Galerije primitivne umjetnosti* (GPU, 1983.), *Jedanaest naivnih umjetnika iz Jugoslavije* (GPU, 1987.) te *Remek-djela hrvatske naivne umjetnosti* (Muzej suvremene umjetnosti, 1992.). Podsjetimo i na međunarodnu megaizložbu *Naivi 87* (1987.), što je održana u Zagrebu, u Galeriji primitivne umjetnosti, Galeriji suvremene umjetnosti i Gliptoteci JAZU, a neprijeporno je najveći i najkompleksniji projekt Nade Vrkljan-Križić. Zaključno spomenimo da je sudjelovala i u realizaciji izložbe *125 vrhunskih djela hrvatske umjetnosti*, što je bila postavljena u Domu hrvatskih likovnih umjetnika u Zagrebu 1996., na kojoj je prezentirala i interpretirala dionice Generalića, Viriusa, Skurjenija, Rabuzina i Lackovića.

Kao priznati *connoisseur*, poznavateljica naive i srodnih pojava, bila je angažirana kao autorica predgovora u više kataloga izložaba što su realizirane i postavljene izvan njezine matične institucije, primjerice u Galeriji "Mirko Virius" u Zagrebu (*Krešimir Trumbetaš*, 2003.; *Drago Trumbetaš*, 2008.), Galeriji Zvonimir u Zagrebu (*Trešnjevački outsideri/Ostajemo slobodni*, 2002.) itd.

Nada Vrkljan-Križić suautorica je monografije *Naivna umjetnost / Naive Art* (Muzej suvremene umjetnosti, Galerija primitivne umjetnosti i Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1991.), u kojoj su kronološki popisani i sustavno poredani svi realizirani projekti Galerije primitivne umjetnosti od 1952. do kraja 1990. g., te je prvi put objavljen kompletan popis svih djela iz fundusa te institucije. Kako su u monografiji precizno navedene sve izložbe, s naznakom tko je izlagao i gdje, tko je bio autor svakog pojedinog projekta i s kim se surađivalo, razvidno je koliko ta povjesničarka umjetnosti bijaše iznimno uspješna muzejska djelatnica. Razdoblje nešto dulje od jednog desetljeća, koliko je

Nada Vrkljan-Križić, 1987.

provela u toj muzejsko-galerijskoj ustanovi, premrežila je gustim, uspješnim i raznovrsnim aktivnostima, osobito na međunarodnoj razini. Potpisala je u tom desetljeću i brojne izložbe stalnog postava Galerije primitivne umjetnosti.

Autorica je i monografije te monografske izložbe *Karl Sirovy* (1993.), dotad potpuno nepoznatoga hrvatskog samoukog slikara iz prvih desetljeća 20. st.

Nada Vrkljan-Križić pisala je brzo i lako, čak s ambicijama prema literarnom (pa i psihološkom) diskursu; u tekstovima je osim svojih osobnih prosudaba uvijek podastirala i niz citata izjava umjetnika o kojima je raspravljala te brojne fragmente zapisa drugih kritičara i teoretičara. Služila se i dijalektičkom metodom, objašnjavala je pojedine opuse, često u širem kontekstu vremena i prostora u kojemu su se pojavili. Tako je Lackovićeve likovne eksperimente, njegova nagnuća prema apstraktnome i nadrealnome, povezivala s iskustvima Kandinskoga, Miróa i Andréa Massona, pišući o Benassiju prizivala je Juraka i Feješa, raspravljajući o Sekuliću dala je vrijedne priloge o autsajderskoj umjetnosti pokušavajući naznačiti distinkciju između naive i autsajderskog stvaralaštva; za Krešimira Trumbetaša znakovito je ustvrdila da je napravio iskorak iz svijeta uobičajene naive, podržavala je apstraktne tendencije Naumovskog u akvarelima iz 1980-ih godina, bila je zagovornica "crne faze" Josipa Generalića, Jurakovu je slikarsku metodu dovodila u svezu s Jacksonom Pollockom, a unutar pojma autsajderske umjetnosti tumačila je i stvaralaštvo Drage Trumbetaša (izrijekom njegov konceptualistički ciklus *Dragi Vincent*) itd.

U analima Hrvatskog muzeja naive umjetnosti bit će osobito zapamćena po tome što je za Muzej uspjela priskrbiti niz kapitalnih djela Save Sekulića, Milana Stanisavljevića i Willema van Genka, jer je prva sustavno uznastojala na odmak od klasične naive te se usredotočila prema ostalim oblicima moderne samouke umjetnosti, ponajprije prema autsajderskom stvaralaštvu. Iako je u tom otklonu često bila odveć isključiva, jer su za nju novine forme i tematike svagda bile iznad svih ostalih parametara pri procjenjivanju likovnosti, ta je izmjena znatno obogatila interes i djelatnost navedene institucije.

Nada Vrkljan-Križić bijaše vrlo aktivna i u Hrvatskome muzejskom društvu; pet je godina predsjedavala tim udruženjem (1997. - 2002.), kao što je godinama obnašala i dužnost glavne urednice časopisa *Vijesti muzealaca i konzeratora*, u kojemu je također objavila brojne priloge (izdajamo zapis *U baroknom dvorcu u Boennigheimu otvoren prvi muzej naive umjetnosti u Njemačkoj*, 1997.). Suradivala je i u nizu drugih stručnih časopisa, među inim, u *Informatici Museologici* (jedan od njezinih ključnih tekstova s područja naive *Prvi muzej naive umjetnosti u svijetu/ Uz tridesetogodišnjicu rada i postojanja Galerije primitivne umjetnosti u Zagrebu* objavljen je 1982.), *Kontura*, *L'Arte Naive* (Reggio Emilia, Italija), kao i u više novina, tjednika ili dvotjednika (*Vjesniku*, *Globusu*, *Vijencu* itd.). Pisala je priloge i za *Enciklopediju hrvatske umjetnosti* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1996.).

S radošću i primjerenim pijetom prisjećam se više projekata na kojima sam suradivao s kolegicom Vrkljan-Križić: sve je započelo mojom već citiranom Generalićevom monografijom i umjetnikovom samostalnom izložbom crteža 1984., nastavilo se kompleksnim i kritičkim projektom Save Sekulića, što je prikazan najprije u Muzeju naive umjetnosti u Svetozarevu (Jagodina), a potom u Galeriji primitivne umjetnosti u Zagrebu krajem 1988.; završno podsjećam na Rabuzinovu samostalnu jednodnevnu izložbu potkraj svibnja 1990. kojom smo svečano obilježili 30. godišnjicu umjetnikova prvoga samostalnog nastupa u Galeriji primitivne umjetnosti. Suradivali smo i na drugome, izmijenjenom izdanju monografije *Ivan Generalić/ Crteži* (1985.), a Galerije grada Zagreba i Galerija primitivne umjetnosti bili su nominalni (su)izdavači i moje monografije *Ivan Rabuzin, Crteži/Drawings* (1986.). Spomenimo, nadalje, priloge Nade Vrkljan-Križić u dvije knjige esejističkih i pjesničkih zapisa koje sam inicirao, uredio i realizirao: *Hommage à Ivan Lacković Croata* (Art studio Azinović, Zagreb, 1994.) i *Hommage à Rabuzin* (Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1996.). Zaključno navodim kako mi se nekoliko puta pridružila na mojim službenim putovanjima - tri smo puta zajedno bili u Srbiji, u jagodinske Muzeju i u Beogradu, kod Save Sekulića i Milana Stanisavljevića, kada bijah svjedokom njezina odabira nekoliko umjetnina za zagrebačku Galeriju primitivne umjetnosti; krajem rujna 1996. pridružila mi se i na putovanju u Bönnigheim, nedaleko od Stuttgarta, na svečano otvorenje Muzeja Charlotte Zander.

Nada Vrkljan-Križić bila je poznata i poštovana i u inozemstvu. Osim što je govorila njemački i francuski, služila se engleskim i talijanskim, što je zasigurno pomoglo u njezinoj komunikaciji s više europskih muzejsko-galerijskih djelatnika i eksperata. Suradivala je, primjerice, s Monicom Kinley, voditeljicom *Victor Musgrave Outsider Archive* iz Londona, Thomasom Grochowiakom, dugogodišnjim direktorom Städtische Kunsthallea iz Recklinghausena, Njemačka, Nicom van der Endtom, osnivačem i vlasnikom Galerie Hamer u Amsterdamu, Katarinom Čiernom, voditeljicom prestižnoga međunarodnog projekta *Insita* u Slovačkoj narodnoj galeriji u Bratislavi, Dinom Menozzijem, suosnivačem i urednikom časopisa *L'Arte Naive*, Koviļkom Smiljković, direktoricom Muzeja naive umjetnosti u Jagodini itd. Prisjećam se svečane večere što bijaše upriličena nakon otvorenja Muzeja Zander, kada se - osim Dine Vierny, utemeljiteljice Fondation *Dina Vierny*, Musée Maillol, Pariz, Gisele Götte, direktorice Clemens-Sels-Museuma, Neuss, Katarine Čierne i autora ovih redaka - biranim riječima obratila Charlotti Zander čestitajući joj na svim postignućima, na putu od pasioniranog kolekcioniranja, preko 25 godina duge i uspješne galerijske djelatnosti u Münchenu, do otvorenja prvog muzeja naive, art bruta i autsajderske umjetnosti u Njemačkoj.

Godine 1978. Nada Vrkljan-Križić provela je šest mjeseci na *Kraljevskom institutu za umjetničku baštinu* u Bruxellesu, na specijalizaciji s područja zaštite umjetničkih predmeta i izrade dokumentacije umjetničke baštine. Godine 2000., u organizaciji *Maison des cultures du monde*, boravila je na stručnom usavršavanju u Parizu kao stipendistica francuske vlade, a 2003. odlikovana je prestižnom nagradom *Chevalier des Arts et des Letters* Ministarstva kulture Francuske za doprinose promicanju francuske kulture i umjetnosti u Hrvatskoj.

Smrću Nade Vrkljan-Križić Hrvatski muzej naivne umjetnosti, Muzej suvremene umjetnosti, kao i cijela naša muzejska struka, ostali su bez svoje iznimne i cijenjene članice.

Primljeno: 22. siječnja 2013.

IN MEMORIAM: NADA VRKLJAN-KRIŽIĆ (1940-2012)

After a long and grave illness, Nada Vrkljan-Križić died on Sunday, November 1, 2012. She was a distinguished art historian and museum professional, a translator from French and German, and a successful author of many radio programmes about music, particularly the French chanson and also jazz.

She was born on January 8, 1940, in Belgrade, but spent her childhood in Zagreb and Opatija, and then read art history and Romance studies at the Faculty of Philosophy in Zagreb, at which she took her degree. For many years she worked in the Regional Institute for the Protection of Monuments of Culture, and from the end of 1981 to the middle of 1994 in the Galleries of the City of Zagreb, running the Gallery of Primitive Art (today's Croatian Museum of Naïve Art).

In the last ten years, down to her retirement in 2005, she was museum adviser in the Museum of Contemporary Art, in which she was charged with the collection of marginal or Outsider Art; from 1995 to 1999 she was acting director of the institution.

Her most successful and most fruitful period was that in the Gallery of Primitive Art, where she put on numerous exhibitions from the area of Naïve and Outsider art and wrote the forewords in catalogues of many individual exhibitions. She was most engaged with current, recent work by contemporaries, and worked on the discovery of new and less known phenomena in art.